

Zamyšlení nad dovozy cukru z Ukrajiny

REFLECTIONS ON SUGAR IMPORT FROM UKRAINE

Je důležité, že Evropská unie i Česko stojí pevně za Ukrajinou a nadále podporují všechna opatření zaměřená na pomoc ukrajinským občanům vyrovnat se s důsledky války a ruské agrese. Je však zřejmé, že krátkodobě ani střednědobě není udržitelné, že některé sektory musí nést celou váhu této podpory a musí čelit bezprecedentnímu nárůstu dovozů z Ukrajiny. Přesměrování exportu, kdysi určeného do třetích zemí, téměř vyhradně do EU, způsobuje významné narušení trhu, absenci rovných podmínek a nespravedlivou konkurenci. Vážnost situace si začínají uvědomovat i v Bruselu.

Obchod s cukrem v letech 1999–2023

Dovozy od února 1999 do listopadu 2012 byly podle ČSÚ nulové. Od prosince 2012 do září 2022 bylo dovezeno celkem 328 t cukru v hodnotě 5,4 mil. Kč. V návaznosti na celně tarifní opatření EU bylo od října 2022 do září 2023 dovezeno již 22,1 tis. t cukru za téměř 432 mil. Kč. Průměrně bylo z Ukrajiny do Česka v hospodářském roce 2022/2023 dovezeno 1,8 tis. t cukru měsíčně s průměrnou cenou 19,52 Kč·kg⁻¹. Objem dovezeného cukru z Ukrajiny v daném roce dosáhl téměř 99 % objemu dovozů cukru do ČR z tohoto teritoria za celé období 1999–2023. Dovozy vzrostly díky zavedení celně tarifního opatření na dovozy vybraných zemědělských komodit z teritoria Ukrajiny oproti celkovým dovozům 1999–2022 o 21,8 tis. t, tj. o 6 640 %! Průměrný podíl celkového dovozu cukru z Ukrajiny do ČR na celkovém dovozu z EU28 v období 1999/2000–2021/2022 byl 0,02 %. V roce 2023/2024 se zvýšil na 33,2 %, tj. 1 566×!

U vývozu cukru na Ukrajinu v období 1999–2023 je patrný opačný trend. Od února 1999 do září 2022 bylo vyvezeno téměř 10,4 tis. t, v hospodářském roce 2022/2023 pak pouze necelých 8 t. Ze statistických údajů ČSÚ je patrné, že vzájemný obchod s cukrem před začátkem válečného konfliktu byl z pohledu obchodní výměny zboží mezi Českem a Ukrajinou marginální.

Dovozy cukru do EU v letech 2010–2023

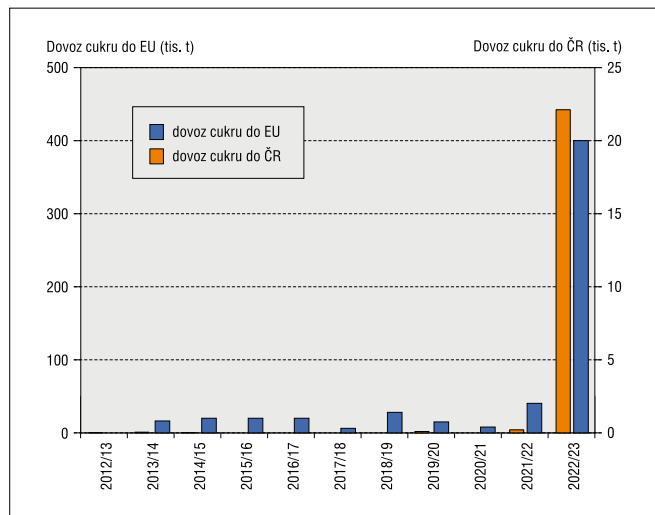
Dovozy cukru z teritoria Ukrajiny do EU v období 2010/2011 až 2021/2022 podle statistiky Evropské komise činily 171,9 tis. t. Od října 2022 do března 2023 již bylo dovezeno téměř 235 tis. t. Z údajů EK vyplývá, že za předchozích 12 hospodářských roků (2010/2011 až 2021/2022) byl celkový objem dovozu menší než za prvních šest měsíců roku 2022/2023, a to jako důsledek zmíněného celně tarifního opatření EU. Průměrně bylo do EU v roce 2022/2023 dovezeno 39,2 tis. t měsíčně, což by při stávajícím tempu činilo téměř 469,8 tis. t cukru. Objem celkem dovezeného cukru do EU v období 2010/2011 až 2021/2022 byl 10,5 mil. t, podíl dovozů z Ukrajiny byl 1,63 %. Za prvních šest měsíců roku 2022/2023 dosáhl podíl cukru z Ukrajiny již 44,8 %, tj. o 43,18 %! Vyplývá z toho, že dovozy cukru i do celé EU závratně narůstají, přičemž je nepochybné, že jde o přímý dopad zavedení celně tarifního opatření na dovozy z Ukrajiny.

Tarifně celní opatření na dovozy cukru do EU

Před vypuknutím válečného konfliktu na Ukrajině byl regulován dovoz cukru z této země do EU prováděcím nařízením Komise (EU) č. 2015/2405 ze dne 18. prosince 2015 o otevření a správě celních kvót EU pro zemědělské produkty pocházející z Ukrajiny. Kvóta č. 09.6704 pro surový řepný cukr (CN 1701 12) a dále pro jiný než surový cukr (CN 1701 99) umožňovala bezcelně dovážet v období od 1. ledna do 31. prosince 2016 a pro každý následující kalendářní rok 20 070 t cukru. Toto nařízení bylo zrušeno nařízením Komise v přenesené pravomoci (EU) 2020/1987 ze dne 14. července 2020, kterým se doplňují nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1308/2013 a č. 1306/2013, pokud jde o složení a uvolnění jistot v rámci správy celních kvót na základě časového pořadí podání žádostí k 31. 12. 2020.

Nařízením EP a Rady (EU) č. 2022/870 ze dne 30. května 2022 o dočasných opatřeních pro liberalizaci obchodu, která doplňují obchodní koncese použitelné pro ukrajinské produkty podle Dohody o přidružení mezi EU jejími členskými státy na straně jedné a Ukrajinou na straně druhé pozastavilo účinnost nařízení EP a Rady (EU) č. 2015/478 z 11. března 2015 o společných pravidlech dovozu a do 5. června 2023 snížily sazbu dovozního cla na cukr na nulu. Aktuálně Komise EU rozhodla o prodloužení dočasných opatření o další rok.

Obr. 1. Vývoj dovozů cukru z Ukrajiny (pramen ČSÚ a EK)

Dopady liberalizace obchodu s Ukrajinou a dovozů cukru do EU

Dovozy cukru z Ukrajiny do členských států Evropské unie, tedy i do České republiky, mají mj. tyto dopady:

1. Zatímco euforie na světových trzích s cukrem pokračuje a světové ceny dále rostou, ceny v EU (průměrná tržní cena, průměrná krátkodobá cena a okamžité hodnoty) začaly od léta 2023 klesat.
2. Očekává se však, že produkce cukru EU v roce 2023/2024 bude kolem pětiletého průměru (ne tak dobrá, jak se očekávalo), vzhledem k počasí v mnoha regionech.
3. Údaje o dovozu z Ukrajiny za rok 2022/2023 jsou zneklidňující a to, co se očekává pro rok 2023/2024, je mimořádně znepokojivé: dovoz cukru z Ukrajiny vzrostl z roční celní kvóty 20 tis. t na 40 tis. t dovezených v roce 2021/2022, 413 tis. t v roce 2022/2023 (tj. 20× více oproti předchozí dohodě) a kolem 650 tis. t (tj. 30× více oproti předchozí dohodě) se očekává pro rok 2023/2024. Tento údaj, 650 tis. t, sdělili v listopadu 2023 ukrajinské orgány Komisi EU.
4. Všichni analytici se domnívají, že klesající trend cen cukru v EU je způsoben především rostoucími dovozy komodity z Ukrajiny. Uživatelé cukru (kupující) při plánech nákupu předpokládají tyto dovozy z Ukrajiny.
5. Pěstitelé cukrové řepy v EU se obávají nutného poklesu plochy řepy v roce 2024 po nárůstu výměry cukrové řepy na Ukrajině v roce 2023/2024 (výměra cukrové řepy na Ukrajině v roce 2023/2024 ve srovnání s rokem 2022/2023 vzrostla o 25–30 %) a obávají se přesunu investic na Ukrajinu.
6. Po zákazu dalších úč. látek POR používaných při pěstování cukrové řepy v EU (přes 25 od roku 2018) je rozdíl ve standardech produkce na Ukrajině stále větší.
7. Ukrajinský cukrovarnický průmysl může v roce 2024/2025 pokračovat v rozšiřování osevních ploch cukrové řepy a za příznivého počasí by exportovatelný přebytek mohl vzrůst o 50 % na přibližně 1 mil. t cukru (!), uvádí ukrajinská Národní asociace výrobců cukru (Ukrsugar, listopad 2023).
8. Přibližně 90 % plochy cukrové řepy na Ukrajině patří cukrovarnickým skupinám (společnostem) a je spravováno továrnami. Samostatní pěstitelé produkují malou část řepy. Zdá se, že nezávislí pěstitelé za dodávky řepy dostávají naturální pytle s cukrem. To by vysvětlovalo některé nezaznamenané přepravní toky cukru kamiony přes hranice mezi Ukrajinou a sousedními zeměmi.

Shrnutí

Můžeme konstatovat, že bilance obchodu s cukrem mezi Ukrajinou a EU (Českem) za dřívější období, ještě před započatím válečného konfliktu, byla pro obě strany marginální. Evropský trh nebyl s ohledem na platná celně tarifní opatření pro Ukrajinu nijak atraktivní a objemem významný. Nicméně po dočasném zrušení cel na dovozy cukru do EU se zajímavým stal. Další nepominutelnou skutečností je i to, že obchodní politika EU musí v rámci přijatých multilaterálních obchodních ujednání směřovat k bezpodmínečnému uplatňování politiky „pravidla čistého vývozce“. Smyslem tohoto pravidla je omezování „spekulativních“ obchodů. Ty jsou mnohdy realizovány nadnárodními společnostmi, jejichž primární cíle nemusí vždy být shodné s národními výrobci. V praxi pak dochází k tomu, že je v dané zemi vyrobeno menší množství cukru, nežli je potřeba k zabezpečení jeho dostatečného množství na lokálním národním trhu, a i přesto je daná komodita vyvážena. Dochází tím ke zneužívání celně tarifních opatření, jejichž cílem má být podpora určitých subjektů. V minulosti docházelo k tzv. „swap-trades“, kdy se v rámci tarifně celních opatření EPA/EBA, CXL dovážel cukr původem např. z Brazílie, který se nejprve dovezl do země, na kterou se tarifně celní opatření vztahuje, a z ní se posléze vyvezl jako cukr její proveniencí.

I přes velmi tíživou situaci, ve které se Ukrajina nyní nachází, je nutné nepřehlížet, že dovozy cukru z Ukrajiny do Česka či EU nejsou systémovým řešením. Počet činných cukrovarů na Ukrajině je válkou zcela jistě limitován, a tak by i výroba cukru měla být nesporně výrazně nižší. Dopadem dalšího vývozu cukru tak může být jeho nedostatek a tedy i nárůst cen v samotné Ukrajině, což podle našeho názoru ukrajinským obyvatelům ku prospěchu být nemůže.

Josef Pojer, Českomoravský cukrovarnický spolek